

НАУКОВА ІНФОРМАЦІЯ ПОВИННА БУТИ ВІДКРИТОЮ

Олександр Марков

Available from: URL: <http://www.plosbiology.org/article/info:doi/10.1371/journal.pbio.0040157>

Канадський дослідник Гюнтер Айзенбах з університету Торонто встановив, що наукові статті, що перебувають у відкритому доступі в мережі з моменту публікації, цитуються набагато активніше навіть у тому випадку, якщо журнал, у якому вони опубліковані, є в більшості наукових бібліотек. Різко підвищений рівень цитування зберігається навіть після того, як у відкритий доступ після закінчення певного строку потрапляють і всі інші статті з даного журналу.

Не секрет, що з розвитком інтернету вчені усе рідше ходять до бібліотеки, волюючи одержувати необхідну інформацію в мережі. Багато наукових журналів намагаються зробити свої матеріали загальнодоступними, незважаючи на те, що це, можливо, суперечить їхнім фінансовим інтересам. Однак серйозних досліджень, присвячених впливу відкритого мережного доступу на цитування публікацій, дотепер було порівняно небагато, а підходи, що використовувалися в них, страждали численними обмеженнями.

Гюнтер Айзенбах обрав для аналізу один із самих серйозних і шановних біологічних журналів — Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA (PNAS). У цьому журналі з недавніх пір частина статей перебуває у відкритому доступі з моменту публікації (для цього автори повинні заплатити журналу \$1000), а через 6 місяців у відкритий доступ попадають усі інші статті.

Айзенбах проаналізував цитування 1492 статей, опублікованих в PNAS з 8 червня по 20 грудня 2004 року, з яких 212 (14,2%) перебували у відкритому доступі. Рівень цитування аналізувався для трьох моментів часу: 1) грудень 2004, 0–6 місяців після публікації; 2) квітень 2005 (4–10 місяців після публікації) і 3) жовтень 2005 (10–16 місяців після публікації). З'ясувалося, що статті, що перебувають у відкритому доступі з моменту публікації, вносять набагато більший внесок у науку, оскільки їх починають цитувати раніше й надалі цитують набагато активніше, чим статті, доступні лише по платній підписці або в бібліотеці, що стають відкритими лише через 6 місяців. Так, до квітня 2005 року 49,0% платних і лише 36,8% «відкритих» статей ще не були процитовані жодного разу; шість місяців розрив зберігався (13,6% проти 5,2%). «Відкриті» статті до жо-

втя 2005 року було процитовано в середньому по 6,4 рази, платні – по 4,5 рази. У статистичному аналізі були враховані різні фактори, здатні вплинути на цитування: число авторів, їх «персональне» цитування і число публікацій, наукова дисципліна, джерела фінансування, країна, у якій виконувалася робота та інше. З обліком усього цього було підраховано, що ймовірність цитування "відкритих" статей протягом перших 10 місяців після публікації в 2,1 рази вище, ніж у платних, а в наступні 6 місяців – в 2,9 разів вище.

Отримані результати тим більш є показовими, що PNAS – один із найвпливовіших наукових журналів у світі, і він, зрозуміло, є в будь-якій пристойній науковій бібліотеці. Крім того, більшість науково-дослідних інститутів в усьому світі забезпечує своїм співробітникам оплачений доступ до повної електронної версії журналу (чого, на жаль, не можна сказати про більшість російських НДІ). Для менш відомих журналів позитивний ефект відкритого доступу може виявитися на порядок сильніше.

У світлі цих даних украї не надальновидною виглядає інформаційна політика видавництва "Наука", що контролює випуск і поширення журналів Російської Академії Наук. Це видавництво за найрідшими виключеннями категорично забороняє вивішувати в мережі тексти статей під тим приводом, що від цього нібито можуть знизитись доходи від підписки. При маленьких тиражах (наприклад, «Журнал загальної біології», другий по імпаکت-фактору серед журналів РАН, має тираж близько 350 екземплярів) навряд чи погоня за незначним прибутком може виправдати колосальні втрати, яка російська наука, безсумнівно, несе через таку політику. Автор даної замітки переконаний, що майбутнє — за відкритими журналами, такими як журнали серії Plos або BMC, а комерційні інтереси видавництва у жодному разі не повинні стояти на шляху поширення наукових знань, оскільки це псує саму сутність науки. Джерела фінансування у наукових публікаціях повинні бути іншими: їх повинні оплачувати або держава, або науково-дослідні установи, або, у найгіршому разі, самі автори – але в жодному разі не читачі.